

УДК 336.144.2
JEL Classification: H61

DOI: 10.37332/2309-1533.2020.7-8.17

Ліснічук О.А.,
канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри фінансів імені Л.Л. Тарангул,
Медвідчук Л.О.,
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Київська область

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У ПЛАНУВАННІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Lisnichuk O.A.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor
at the department of finance named after L.L. Tarangul,
Medvidchuk L.O.,
University of State Fiscal Service of Ukraine,
Irpın, Kyiv region

PROGRAM-TARGET METHOD IN PLANNING OF STATE BUDGET

Постановка проблеми. В умовах формування сучасної системи управління економікою України, яка відповідає кращим світовим практикам, особливого значення набуває створення важелів для підвищення ефективності використання державних фінансів, що потребує вирішення завдання постійного вдосконалення методів планування державного бюджету.

На практиці підвищення ефективності планування державного бюджету досягається шляхом використання програмно-цільового методу, який довів свою ефективність у багатьох країнах світу. Сутність цього методу полягає в тому, що він ґрунтується на виборі актуальної і реальної мети, аналізі можливостей її досягнення за допомогою наявних ресурсів з подальшим контролем виконання розробленої програми.

Переваги програмно-цільового методу виявляються в тому, що його реалізація дозволяє оцінювати реальні результати планування бюджету, вносити в нього відповідні корективи, отримувати інформацію щодо ефективності бюджетного планування в принципі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки до проблем програмно-цільового планування в Україні зверталися В. І. Варцаба, Ю. П. Траньович [3]; П. В. Логвінов [5]; В. М. Федосов, С. І. Юрій [1]; І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва [4]; Н. В. Сергієнко [13] та ін.

Як зазначають фахівці, проблемам програмно-цільового бюджетування приділяється значна увага у наукових колах України, проте ряд теоретичних та більшість практичних аспектів використання даної фінансової технології є вкрай проблематичними та таким, що потребують вдосконалення, в тому числі, за рахунок розроблення якісних практичних обґрунтувань та наукових рекомендацій [5, с. 25]. Повністю поділяючи цю позицію, ми вважаємо за доцільне розглянути програмно-цільовий метод в контексті можливостей його вдосконалення.

Постановка завдання. Метою статі є розробка пропозицій щодо вдосконалення методики програмно-цільового планування в процесі управління Державним бюджетом України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку XXI століття, фактично всі країни світу зіткнулися з проблемою дефіциту фінансових ресурсів, що викликано низкою економічних криз, а в окремих випадках і недосконалістю механізму планування державного бюджету.

Дана сфера державного планування є основою реалізації всіх інших планів, оскільки саме вона визначає обсяги фінансових ресурсів, які держава може направити в той чи інший сектор економіки, соціальної сфери.

Аналіз робіт таких дослідників, як І. С. Микитюк [7], Т. М. Мигович [6], Р. Я. Мороз [6], Н. А. Тимків [6], М. В. Тарасюк [14] дозволяє говорити про те, що бюджетне планування розглядається дослідниками як процес, який представляє собою розподіл державних фінансів між ланками бюджетної системи країни на основі соціально-економічної програми розвитку галузей і територій в процесі складання і виконання державного бюджету. У практичному аспекті під плануванням бюджету мається на увазі вся робота державних структур, пов'язана з появою бюджету на черговий рік у закінченому вигляді.

Беручи до уваги принципи положення українського законодавства, вважається можливим визначити поняття «планування державного бюджету» як процес прийняття рішень з приводу оптимального розподілу фінансових ресурсів для досягнення цілей соціально-економічного розвитку держави; сукупність процесів, пов'язаних з постановкою актуальних цілей (завдань) розвитку: з аналізом ресурсів, спрямованих на їх виконання; з затвердженням державного бюджету; з можливою його корекцією на основі використання механізмів контролю виконання державного бюджету.

У той же час, коли йдеться про планування державного бюджету, слід, в першу чергу, звернути увагу на принцип ефективності та результативності, який є провідним при складанні та виконанні бюджетів, відповідно до якого усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів [2].

Не менш значущим для процесу планування державного бюджету є принцип цільового використання бюджетних коштів, відповідно до якого бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями [2].

Методика програмно-цільового планування найбільш повно відповідає принципам цільового використання бюджетних коштів їх ефективності та результативності.

В Україні розвиток методики програмно-цільового планування державного бюджету пов'язаний з прагненням держави до найкращої європейської практики управління державними фінансами. Ця практика у країнах Європейського Союзу ґрунтується на положеннях декількох ключових нормативних актів, що мотивують країни-члени до прийняття та застосування важливих елементів середньострокового фіскального та програмно-цільового фінансового планування. Йдеться про Маастрихтську угоду від 1992 р. та Амстердамський договір від 1997 р., які вимагають, щоб уряди країн Європи застосовували довгострокові бюджетні розрахунки в поєднанні з реальними цілями для своїх державних програм [3].

Відповідно до пункту 42 статті 2 Бюджетного кодексу України, програмно-цільовий метод у бюджетному процесі представляє собою метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [2]. В Україні, як зазначається у Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі, метою запровадження програмно-цільового методу є встановлення безпосереднього зв'язку між виділенням бюджетних коштів та результатами їх використання, спрямоване на забезпечення прозорості бюджетного процесу, що чітко визначає цілі і завдання, на досягнення яких витрачаються бюджетні кошти, підвищення рівня контролю за результатами виконання бюджетних програм; забезпечення за результатами виконання бюджету здійснення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей та виконання завдань, а також проведення аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм; упорядкування організації діяльності головного розпорядника бюджетних коштів, підвищення якості розроблення бюджетної політики, ефективності розподілу і використання бюджетних коштів і т. ін. [12].

Безпосередньо процес програмно-цільового планування заснований на розробці та реалізації державних цільових програм. Із цього приводу у Бюджетному кодексі зазначається, що особливими складовими програмно-цільового методу у бюджетному процесі є бюджетні програми, відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм, результативні показники бюджетних програм (частина 2 статті 20 Бюджетного кодексу України) [2]. Ці програми визначаються законодавцем як комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням [8].

Слід зазначити, що в останні роки в Україні загальна кількість державних цільових програм (ДЦП) скорочується, відповідно, і скорочуються обсяги їх фінансування, що наведено на рис. 1 за останніми офіційними даними.

У той же час, незважаючи на загальне скорочення державно-цільових програм, якість їх розроблення та виконання залишається низькою. Зокрема, дані, наведені у звіті «Про стан виконання державних цільових програм у 2018 році», свідчать, що у 2018 році порушено термін подання звітності з виконання трьох програм; не подано фінансової звітності про виконання паспорту чотирьох бюджетних програм; одна програма взагалі не фінансувалась; за трьома програмами обсяги використаних коштів не узгоджуються з показниками фінансової звітності; не забезпечено збір звітної інформації від державних замовників та виконавців по дев'яти програмах; дванадцять програм взагалі не відповідають вимогам законодавства у сфері розроблення та виконання державних цільових програм; також по дванадцятьох програмах державним замовником не було здійснено аналіз ефективності їх виконання [11].

Ця статистика підтверджує думку, що часто програмно-цільовий метод застосовується з

некоректно обраною системою показників результативності. Систематично бюджетна резолюція дисонує зі змістом розробленого бюджету, а середньострокове бюджетне прогнозування в Україні виконує, у більшій мірі, декларативну функцію [15].

Рис. 1. Планова кількість державних цільових програм в Україні та обсяги їх фінансування у 2008–2018 роках

Джерело: побудовано за даними [11]

Отже, незважаючи на те, що програмно-цільовий підхід у плануванні державного бюджету вже має досить довгу історію, залишаються досі невирішеними проблеми застосування і реалізації цільових програм. Так, проблемним моментом, що обмежує використання програмно-цільового планування, є його методична незавершеність, зокрема йдеться про те, що в теперішній час не створено чітких, ustalених положень, що стосуються контролю за виконанням програм, є і проблеми із оцінкою їх ефективності, виникають невідповідності між запланованими показниками програм і їх виконанням.

На цей час оцінка ефективності бюджетних програм, яка має формувати уявлення про їх реальний стан, надавати інформацію для внесення змін в ці програми, давати змогу підвищувати ефективність планування в майбутньому, здійснюється на основі Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм на підставі аналізу результативних показників бюджетних програм, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання кошторисів, звітах про виконання паспортів бюджетних програм [10].

На нашу думку, основним недоліком існуючої методики є те, що вона орієнтується виключно на фінансові критерії, що визначають, фактично, стан фінансової дисципліни у процесі реалізації тієї або іншої програми (наприклад, виконання бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів; виконання бюджетної програми за джерелами надходжень спеціального фонду; виконання результативних показників бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів; виконання показників бюджетної програми порівняно із показниками попереднього року і т. ін.).

Даний підхід, безумовно, формує уявлення про ефективність фінансового механізму, який створений для виконання програми, але не формує належного рівня інформативності в плані досягнення конкретних цілей, загального стану процесу реалізації програми.

Для вирішення даної проблеми доцільно звертатися до європейського досвіду, аналіз якого вказує, що поряд із фінансовими показниками, що засвідчують ефективність програм соціально-економічного розвитку, доцільно аналізувати і інші показники, звертаючись при цьому до вивчення думки експертів [10].

На нашу думку, нині, використовуючи методику експертного опитування, що розроблена західними науковцями [16–18], можливо визначити ефективність державних цільових програм та видатків бюджету з урахуванням цілей планування ($E_{аб}$) за формулою:

$$E_{\text{вб}} = (100\% / \sum_{\text{сб}}) \times (\sum_{\text{ео}} / 100\%), \quad (1)$$

де $\sum_{\text{сб}}$ – сума бюджетних коштів виділених на реалізацію даної програми;
 $\sum_{\text{ео}}$ – сума балів, що отримана в результаті експертної оцінки стану програми з точки зору досягнення поставлених цілей.

Для того, щоб продемонструвати можливості даної методики, нами обрана Загальнодержавна цільова програма «Питна вода України на 2011–2020 роки» [9], яку потрібно оцінити з точки зору її ефективності.

Відповідно із змістом цієї Програми, її цілями визначені:

- забезпечити реалізацію державної політики у сфері питної води та питного водопостачання;
- підвищити якість питної води та очищення стічних вод;
- забезпечити цілодобове постачання якісної питної води населенню, що має доступ до систем централізованого водопостачання.
- поліпшити санітарну, епідемічну та екологічну ситуацію в Україні;
- зменшити втрати питної води;
- впровадити на підприємствах питного водопостачання та водовідведення новітні технології із застосуванням сучасного обладнання, приладів і матеріалів;
- забезпечити охорону джерел питного водопостачання та водовідведення новітні технології із застосуванням сучасного обладнання, приладів і матеріалів;
- забезпечити утилізацію осадів, що утворюються під час очищення стічних вод та питної води.

Для реалізації цієї програми передбачені обсяги фінансування у розмірі 9471,7 млн грн (9,47 млрд грн) (табл. 1).

Таблиця 1
Обсяги та джерела фінансування Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України на 2011–2020 роки»

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, млн грн	У тому числі за роками									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Державний бюджет	3004,3	200,7	238,2	273,5	312,8	346,4	326,54	326,54	326,54	326,54	326,54
Інші джерела	6467,4	349,5	408,1	460,3	524	570	831,1	831,1	831,1	831,1	831,1
Усього	9471,7	550,2	646,3	733,8	836,8	916,4	1157,64	1157,64	1157,64	1157,64	1157,64

Джерело: складено за даними [9]

Для того, щоб визначити ефективність реалізації даної програми на її теперішньому етапі, ми звернулися до думки експертів (42 особи), відібраних з числа підприємців і керівників комунальної галузі господарських структур, які відповідають за водопостачання, з тим, щоб вони оцінили «значимість» досягнення тієї або іншої мети, а також стан, який свідчить про стан досягнення тієї чи іншої мети (табл. 2).

Таблиця 2
Показники, що характеризують значимість (Z_m) і стан досягнення цілей (D_m), поставлених Загальнодержавною цільовою програмою «Питна вода України на 2011–2020 роки»

Значимість досягнення мети	Бали	Стан досягнення мети	Бали
Висока	2,0	Мета досягнута	2,0
Середня	1,0	Мета досягнута частково	1,0
Низька	0,0	Мета не досягнута	0,0

Джерело: складено за даними [9]

Використовуючи дану систему показників, ми отримали наступні результати експертного опитування (табл. 3).

Інтегральний показник Σ_{eo} розраховується як добуток середнього значення отриманих балів (табл. 4).

Таблиця 4

Розрахунок показника Σ_{eo} , що свідчить про досягнення цілей Загальнодержавної цільової програми «Питна вода України на 2011–2020 роки»

Номер показника	Z_m	D_m	$Z_m \times D_m$
1	2.0	1.19	2.38
2	1.61	1.19	1.91
3	1.47	1.02	1.49
4	1.71	1.52	2.59
5	1.69	1.50	2.53
6	1.90	0.28	0.53
7	1.19	0.69	0.82
8	0.69	1.19	0.82
Σ	–	–	13.07

Джерело: складено за даними [9]

На основі отриманих даних маємо можливість розрахувати показник $E_{вб}$:

$$E_{вб} = ((100 \% / 9.47) \times (13.07 / 100 \%)) = 1.38\%$$

За умови, що всі поставлені цілі будуть досягнуті (тобто D_m у всіх випадках дорівнює «2 балам») показник Σ_{eo} складе:

$$(2.0 \times 2.0) + (1.61 \times 2) + (1.47 \times 2) + (1.71 \times 2) + (1.69 \times 2) + (1.90 \times 2) + (1.19 \times 2) + (0.69 \times 2) = 4 + 3.22 + 2.94 + 3.42 + 3.38 + 3.8 + 2.38 + 1.38 = 24.52 \text{ балів}$$

Тоді значення показника $E_{вб}$ складе:

$$E_{вб} = ((100 \% / 9.47) \times (24.52 / 100 \%)) = 2.58\%$$

Таким чином, можна говорити про те, що в даному випадку поставлені цілі досягнуті трохи більше, ніж на половину, відповідно програма реалізується малоефективно і в 2020 році для досягнення поставлених цілей доведеться значною мірою підвищити інтенсивність реалізації даної програми, внести необхідні корективи в програму, запланувати новий порядок її реалізації.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи викладене, стає зрозумілим, що програмно-цільовий підхід в Україні є безальтернативним, оскільки саме він найбільш повно та послідовно дозволяє на практиці втілювати принципи планування державного бюджету в Україні. У той же час сама методика потребує подальшого вдосконалення із опорою на найкращі світової практики її застосування.

Відповідно, подальше дослідження має бути спрямовано на визначення можливостей застосування європейської практики програмно-цільового планування бюджету в Україні.

Описані можливості вирішення частини проблем, пов'язаних із програмно-цільовим пануванням державного бюджету, який відповідає вимогам частини 6 статті 20 Бюджетного кодексу України в частині вимоги щодо необхідності здійснення оцінки ефективності бюджетних програм на всіх стадіях бюджетного процесу, можуть стати доповненням до Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм в плані реального оцінювання стану реалізації тієї або іншої програми, корекції запланованих результатів, уточнення цілей та основних параметрів реалізації державної програми соціально-економічного розвитку України.

Література

1. Федосов В. М., Юрій С. І. Бюджетна система : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 871 с.
2. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 50-51. ст. 572.
3. Варцаба В. І. Траньович Ю. П. Програмно-цільовий метод як інструмент вдосконалення бюджетного планування. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка*. 2014. Вип. 3. С. 100-102.

4. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І. Я. Чугунов, А. В. Павелко, Т. В. Канева та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
5. Логвінов П. В. Програмно-цільове бюджетування в умовах децентралізації державних фінансів : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ, 2017. 222 с.
6. Мигович Т. М., Мороз Р. Я., Тимків Н. А. Бюджетне планування в умовах децентралізації. *Молодий вчений*. 2018. № 10(1). С. 356-360.
7. Микитюк І. С. Бюджетне планування як елемент управління бюджетом. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 22(1). С. 230-234.
8. Про державні цільові програми : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 25. ст. 352.
9. Про Загальнодержавну цільову програму "Питна вода України" на 2011-2020 роки : Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 15. ст. 243.
10. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм : Наказ Міністерства фінансів України від 17.05.2011 № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text> (дата звернення: 04.10.2020).
11. Про стан виконання державних цільових програм у 2018 році. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=DerzhavniTsiloviProgrami> (дата звернення: 04.10.2020).
12. Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2002 р. № 538-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.10.2020).
13. Сергієнко Н. В. Програмно-цільовий метод і проблематика його впровадження в бюджетний процес місцевих бюджетів. *Державне будівництво*. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_19 (дата звернення: 04.10.2020).
14. Тарасюк М. В. Бюджетне планування в Україні. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 19-31.
15. Щодо оптимізації процесів бюджетного прогнозування та планування в Україні : Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/1110> (дата звернення: 06.10.2020).
16. Clifton Ju., Fernández-Gutiérrez M., Howlett M. Assessing public services from the citizen perspective: what can we learn from surveys? 2020. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17487870.2020.1795444> (дата звернення: 01.11.2020).
17. Dowler E., Green J., Bauer M. W., Gasperoni G. Assessing public perception: issues and methods. *In: Health, Hazard and Public Debate: Lessons for Risk Communication From the Bse/Cjd Saga*. Switzerland : Geneva, WHO, 2006. P. 40-60.
18. Rixon D., Duguid F. Financial and Non-financial Indicators. *International Symposium on Co-operative Accounting and Reporting: Co-operative Socio-economic Transformation*, (London, 25-26 June 2018). London, 2018.

References

1. Fedosov, V.M. and Yurii, S.I. (Eds.) (2012), *Biudzhetna sistema* [Budget system], monograph, Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine, 871 p.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Budget Code of Ukraine, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, no. 50-51, art. 572.
3. Vartsaba, V.I. and Tranovych, Yu.P. (2014), "Program and target method as a tool for improving budget planning", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. :Ekonomika*, Iss. 3, pp. 100-102.
4. Chuhunov, I.Ya., Pavelko, A.V. and Kanieva, T.V. (2015), *Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren* [State financial regulation of economic transformations], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine, 376 p.
5. Lohvinov, P.V. (2017), "Program and targeted budgeting in the conditions of decentralization of public finances", Diss. of Cand. Sc. (Econ.), 08.00.08, Kyiv National University Economic University named after V. Hetman, Kyiv, Ukraine, 222 p.
6. Myhovich, T.M., Moroz, R.Ya. and Tymkiv, N.A. (2018), "Budget planning in the context of decentralization", *Molodyi vchenyi*, no. 10(1), pp. 356-360.
7. Mykytiuk, I.S. (2014), "Budget planning as an element of budget management", *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, Iss. 22(1), pp. 230-234.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), Law of Ukraine "On state target programs", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, no. 25, art. 352.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), Law of Ukraine "About the National target program "Drinking water of Ukraine" for 2011-2020", *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, no. 15, art. 243.

10. Ministry of Finance of Ukraine (2011), "Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On approval of Methodical recommendations for evaluating the effectiveness of budget programs"" dated 17.05.2011 no. 608, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0608201-11#Text> (access date October 04, 2020).
11. "On the state of implementation of state target programs in 2018", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag= DerzhavniTsiloviProgrami> (access date October 04, 2020).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2002), "Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Concept of application of the program-target method in the budget process"" dated 14.09.2002 no. 538-r, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text> (access date October 06, 2020).
13. Serhienko, N.V. (2013), "Program-target method and problems of its introduction into the budget process of local budgets", *Derzhavne budivnytstvo*, no. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2013_2_19 (access date October 04, 2020).
14. Tarasyuk, M.V. (2018), "Budget planning in Ukraine", *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, no. 2, pp. 19-31.
15. "Regarding the optimization of budget forecasting and planning processes in Ukraine : Analytical note", available at: <https://niss.gov.ua/en/node/1110> (access date October 06, 2020).
16. Clifton, Ju., Fernández-Gutiérrez, M. and Howlett, M. (2020), Assessing public services from the citizen perspective: what can we learn from surveys?, available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17487870.2020.1795444> (access date November 01, 2020)
17. Dowler, E., Green, J., Bauer, M.W. and Gasperoni, G. (2006), "Assessing public perception: issues and methods", In: *Health, Hazard and Public Debate: Lessons for Risk Communication From the Bse/Cjd Saga*, Switzerland Geneva, WHO, pp. 40-60.
18. Rixon, D. and Duguid, F. (2018), "Financial and Non-financial Indicators", *International Symposium on Co-operative Accounting and Reporting: Co-operative Socio-economic Transformation*, (London, 25-26 June 2018), London, United Kingdom.